

A CSELEKVÉS ISKOLÁJA

MÓDSZERTANI FOLYÓIRAT

Kiadja az állami polgári iskolai tanárképző főiskola gyakorló iskolájának tanári testülete.

Felelős szerkesztő: KRATOFIL DEZSŐ

Megjelenik évenként 5 kettős számban. Előfizetési díj egy évre 12 pengő. Szerkesztőség és kiadóhivatal: S z e g e d, Boldogasszony-sugárút 8. szám.

Tetterős nemzedék nevelése

Ember és ember egymás mellett az egyenlőtlenség kiáltó ténye. Egyén az egyénnel szemben szükségszerűen érzi, hogy társa a természettől fogva az ő varázsa alá rendeltetett-e, vagy vele érintkezve benne lép fel a kisebbségség félemlítő érzete. Ez nem az alacsonyrendű ember félelme, hanem a »struggle of life«, lényünkkel azonossá lett ösztön ereje, melynek tettekben való kibontakozása és a tett ereje szerint ismerünk aktívus és passzívus embereket. Az értékes, de passzívus egyéneket a törvényes rend aktivitása védi a nagyobb tetterejű egyének túlkapasaitól, így feloldódhatnak a kisebbségség szorító érzése alól.

Az aktivitás ereje és az ilyenkép tetterős emberek száma vidékenkint, népcsoportok, világrészek által nyújtott földrajzi környezet, a történelmi sors által átörökölt benső rugók szerint változik. Nincs most terem leírni azt, mint termelte ki a környezet az európai ember aktivitását, szemben például a trópusi lomhasággal, csak arra a rendkívül fontos tényre akarom felhívni az olvasóm szíves figyelmét, hogy nemcsak tér és faj szerint változik az aktivitás ereje az embereknél, hanem lényegváltozások mutatkoznak az életkor szerint is.

A gyermek összetörhetetlen rugalmassággal és égető ismeretszomjjal tör neki az egyre szélesebbre nyíló életnek, végül emberi erejének végessége nem bírja legyőzni a horizont végtelen szélesülését, tettei korlátozódnak, aktivitása lassul, majd passzivitásba fordul, szervei előregednek és tevékenységének sugara önmagába tér vissza. Mondanom sem kell, mily hatalmas erőt képvisel az aktívus ember a társadalomban, hogy lendíti előre nyughatatlan mozgalmasságával a lomha fogaskereket,

hol ő a rugó. Tetterős emberekből sok kell az államnak. Csak tetterős emberekkel lehet nemzeti ujjaszületést teremteni. Szülők és nevelők vajjon ápolják-e a gondjukra bízott gyermek tetterejét? Nem törik-e le a bontakozó tetterőt? A szerzőnek módjában van a sárgacsőrű első gimnazistától az egyetemi abszolutoriumig figyelni a gyermeket, az ifjút, a legénykét; úgy tapasztalja, hogy valahol hiba van, mert idő előtt sok felfeszülő aktivitás, előre domborodó tevékeny diákmell kap halálos ütést; vagy oktalan sorvasztó kezelést. Életkorral mérve *idő előtt fog az aktívus emberek száma és tettereje.*

Gondoljuk csak át a dolgok való menetét! Jó embert nevelünk. Mi módon tesszük ezt? A gyermekből kitör a tetterő. Egyre hallja szülőtől, tanártól, nagynénitől: Ne tedd! — Légy finom, szelíd, alázatos, engedelmes, zajtalan, hangtalan. Távól áll tőlem az, hogy mindezeket helytelenítsem, de ez a passzívus ember etikája. Meg kell teremteni az aktívus ember etikáját is. A születésénél fogva szelíd, érzékenyen jószívű, sokszor pedig a csenevész gyermek lesz »a jó fiú«, a dícsért mintapéldány, kit megvetéssel lök le a járdáról a pufók aktívus csemete, amiért ez a tanári hatalom védőszárnyai alá menekül. Az aktívus fiú egész méltán bünhődik. Nem védem, de az etikának mindig tevékenynek keli lenni. A rossz tettek hiánya nem erény, ezért a tetterős gyermeket nem elegendő az »erény« kényszerzubbonyába szorítani, mert *meg fog szokni belőle*, hanem nagy tettekre, győzelmet ígérő nagy feladatokra kell serkenteni. A nevelő idegei felörlődnek, míg valamely telivér tetterős gyermeket passzívusá csavar vissza. A nevelők általában véve irtóznak a tetterős ifjútól; miért? — sok munkát ad nekik! De mit tegyen a szülő? Csontozza ki passzívussá a gyereket? Fossza meg a létért való küzdelem győzelemre vivő fegyvereitől? Ez már a »ne ölj« törvényét érintené. Fontos tehát az aktívus ember etikájával foglalkozni.

Nem az elvekben, de a gyakorlati nevelésben micsoda hézagok vannak a passzívus gyermek nevelése körül is. A passzívus fiú, jó fiú, magától járó verkli, nincs sok dolog vele. Micsoda öröm ez némely nevelőnek. A gyerek jár, de nem siet, szól, de nem hangosan. Van hallása, de belesápad, ha egy éneklő hangot egyedül kell kiejtenie, ereje is van, de nem bízik benne, minden lendületnél gátlásokba ütközik, megfozzák és képtelen magát megvédeni, támadni, fellépni, életet menteni, hősnak lenni egy világért se tudna. Félt játszani, félt felelni, kivált, ha egyszer elhibázta és legorombították. Mindezen megnyilatkozásokat *ellentétes* nevelő hatások alá kell fogni. Lépésről lépésre haladva fel kell keltetnünk a gyermek önbizalmát, kis sikerről nagyobbra kell tértünk; biztassuk és ébresszük fel benne a bátor cselekvést, hizlaljuk meg a girhes tigrist, hogy győzelmi ugrásra erősödjék. — Szóval a passzívus fiút tetterőre

kell sarkalnunk, az aktívus fiút pedig *el kell látnunk tevékenységgel*. Nem szabad a fiút letörnünk, hiszen az erő nem bűn; az energia mozgási vonalát kell *járhatóan* megszabnunk. Azt mondták az öregek a szabályozatlan Tiszáról, egyik kezével ver, a másikkal áld. Elsöpört sok putrit, de megtermékenyítette iszapjával a széles mezőket. Ma a Tisza szabályozva, nem is verhet, de nem is áldhat. Majd ha öntözünk az iszapos áradattal, akkor neveltük meg a Tiszát. Így vagyunk az aktívus gyermekkel is. Nem elég visszafojtani, áldássá kell alakítani tevékenységét. Mindezt mindkét típusnál lehetőleg goromba szavak és tettek nélkül kell végrehajtanunk, mert nincs köszönet abban a felkeltett gátlásban, melyet egy aktívus ifjúban testi fájdalmakon keresztül értünk el. A jó tettek *belülről kelt vágya* kell, hogy elnyomja a rosszat. Ha a jó utáni szeretet nincs még, de nem teszi félelemből a rosszat, még mindig csak egy gennyes seb kifakadását akadályoztam, késleltettem, de nem gyógyítottam. És a passzívusokat, ha a vereség biztos tudatában elhúzódnak a tettek mezejéről, külön csoportba fogom őket, hogy egymás közt bizalommal küzdhessenek.

Lényegében véve minen iskolának, sőt minden egyéneknek, mint a másokra ható környezet egy darabjának, két hivatása van: először, hogy keltsünk kedvet társunkban az igaz, jó, szép és derűs élet iránt, másodsorú elő kell segítenünk, hogy társunk jó munkát tudjon végezni az előrelátás és a helyes tapasztalás ügyességével. Intellektualizmus nem elegendő. Ismerethalmozás, gyakorlatiasság még nem kultúra. Mindenesetre a szülő aggodalma, gondja, hogy kenyeret adjon gyermeke vándortarisznyájába, hogy szép lélekkel és dologra formált kézzel engedje el karjai közül. Elméleti pepecseléssel tehát nem szabad elorozni a zord életre való edzés drága perceit. Minden szavam és tetteimmel neveljen is, mikor tudást adok. Ne válasszuk el a nevelést a tudástól, mert így közelebb érünk a gyermek szívéhez.

A gyermek előtt szétnyílik a világ. Mint nő a kis csemete, úgy nő a horizontja, de a gyermek ösztönös ismeretszomja által aránylag gyorsan és szellemileg aránylag hatalmassá nő; látja az egész világot, a múltba és a csillagos rohanó földi pálya elé tekint.

A kísérletek minden vonalon igazolták és amint már sorainkban is említettük, a tetterő, a tevékenység a fiatal emberkében a legnagyobb, csak a tevékenység tárgya nem esik össze sok esetben a nevelő által óhajtott tárgyakkal. Legyünk ösztönök, egy másfélórás előadás mélységesen untatja a közönséget, sokan felkelnek és otthagyják a termet. De mit tehet a gyerek? Nyolctól egyig mást sem tesz, mint szedi magába az ismereteket. Négy fal, kopott, faragott bútor, az ősök bozontos képei és a tanár. Hogy felragyog a gyerek szeme, mikor tevékenység, verseny engedélyeztetik. Ha a fizikatanár, mint egy ördögtől megszállott varázsló, sugarakat fúj és színeket tüntet, képle-

teket ír és jaj annak, ki a varázsigéket nem tudja ismételní, nem végzett jó munkát. Gondos előkészítés után a gyerekek kell tenni, létrehozni a kísérletet. Milyen öröm a természetben tanulni a növénytant, képekkel, mesékkal megismerni az öreg Földet, jelenségekből kitalálni a fizikai földrajz törvényeit, a történelemben egyes források alapján maga a tanuló tekintsen be a gépezetbe. Olvasson, írjon, szárnyait lengesse. Álljon ott a tanár, mint »aquila provocans pullos suos ad volandum«. Könyvtár, laboratórium, iskolakert, műhely, cserkészotthon, tanulmányi filmek, környékismeret, nyelvszakoknál külföldi levelezések mindennél fontosabbak, mert nemcsak ismeretet adnak, hanem nevelésre alkalmas légkört teremtenek, nemcsak az önbizalmat és munkaképességet keltegetik, erősítik, hanem az osztálytermekben tapasztalható ösztönös elzárkózás és az osztály tömeglélektani káros megnyilatkozásait szüntetik meg. A lecke feladása nem elegendő. Nem elegendő a lecke megtanulása sem. Ez csak napszámos munka! A tetterőt nem növeli, nincs még lelke a tevékenységnek. A nevelésnek, tanulásnak borsá, sava, hogy szeresse meg az iskolabajárást a diák. Érezze képességeinek megpróbáltatását, összemérését máséval. Mindig a diadal reményében, de soha sem elbizakodottan; az elbizakodottság ellen új, nehezebb feladatokra való hevítés segít. A neveléshez *kedv és kedély* kell, az ismeretszerzés a kényszer eredménye is lehet, de így nem ér semmit. A hangulattal, bensőséggel átszőtt nevelési légkörben nő a letörhetetlen életbátorság a fiúban, — majd ennek nyomán, amint múlnak az évek, önéletrév kezd benne eszményé lenni, mely erős erkölcsi *önértékelésre* támaszkodik.

Korántsem olyan fontos részleteiben az, hogy mit tanulunk, sokkal fontosabb, hogy miképp tanuljuk azt. Nálunk lévő rossz divat, hogy kirugjuk a családi alapot magunk alól és mindig új után kapkodunk. Az iparos fiának »derogál« a középiskola után iparra menni és átvenni a műhelyt, nem vágyódik ezen irányban továbbfejlődni. A kis- és nagybirtokos fia »beamter« akar lenni. A boltos fia színész, a cukrász fia tanár akar lenni. Majdnem mindenki katonatiszt is akarna lenni. Mi ennek a következménye? — Már évtizedek óta apróra hajtogatott és verejtékes helyről előhámozott bankókból nevelt a falu urakat, kik elhagyták a falut örökre. Az öregek felett megkondult a harang és elárvult egy kis darab föld, ami kellő tudás és buzgalom mellett kenyérszaporító hű szolga lett volna. Mennyi tennivaló van a falun a termények értékesítése körül, új termények bevezetésével, új utak taposásával mennyi tetterő, mennyi lángoló hazaszeretet várja a fogható megtestesülést. Idegen kézre kerül a föld, a bolt, a műhely, az orvosi rendelő, az iroda és minden új ember kezdheti előlről. Micsoda erőpazarlás! Az apának ritkán adatik meg az öröm, hogy foglalkozásában a fia a keze alá nőjön, hogy az átvett gyepelével, tevékeny fiatal

erővel nagyobb sikereket érjen el. A mai tönkremenetelek nagy része is visszavezethető arra, hogy a fiú más utakon jár, mint az apa, így csak szívja a család erejét, vagy magára hagyja öregeit, de nem segít az apa fáradt válláról átvenni a terhet. Igazán csak azon egyén becsülheti, óvja és fejleszti a kulturát, ki családi kulturális tradíciókon keresztül érzi, része van a kultúra kemény munkával történő megteremtésében. Iskolák népe, családok sokszor elámulnak egy-egy valamely műemlék előtt, de nincs egy szó sem arról a tetterős lelkületről, arról a tevékeny korszellemről, mely semmiből létre munkálta a remekművet. Parányi emberkezek, kis csontkazettában őrzött agyak egy nagy szervezett összefogásban félelmes óriásokká nőnek. A gyermek sohase lássa a dolgokat gyökér nélkül, mindig rajzoljuk eléje a létrehívó erőket, és sose nézze páholyból a munkát, hanem tegyen, mit és hol tenni tud. — Nem is a gyermekben van a baj. Láttam én már főrangú gyereket igen piszkos munkában. A felnőtt gyilkolja ki a tetterőt belőle.

Semmi jóban ne részesüljön a gyermek anélkül, hogy azért valami tevékenységet végre ne hajtott volna. A munkát újabb tevékenységgel kell jutalmazni. A jó tanuló, a kötelesség teljesítése után cserkész lehet, nyilazhat, kerékpározhat, vívhat, muzsikálhat és táncolhat. Vegyen részt valamiféle alkotásban. Szerkesszen repülőgépmoddelt, rendezzen be műhelyt magának, ismerje a térképet és barangoljon. Aki megáll, az visszasúlyed. Ne legyen fáradtság, »affektálás«, »lógás« és céltalan duhajkodásba tévedt tetterő. Hangsúlyozom: a munkát nem pihenéssel kívánja a gyerek megtoldani, hanem változatos cselekvéssel. Ez legyen a jutalma!

A mai gyermek ideálja a gép. Gyönyörűnek látja a gépet. Milyen csodálatos ideál?! A szemével símogatja a fekete kerekeket, jól ismeri az autók rendszámait, típusát, teljesítményét; módfelett érdekli a repülés, modelleket épít, feltaláló akar lenni. Ez a korszellem, a gyermek ösztönösen, imperative érzi. Az energiák kora következik. Az energiáknak örülünk. Sportteljesítmények milliókat mozgatnak meg. Rekordok döngetik a tehetetlenség határait, egy izzó verseny lendületében ég a civilizáció. A géphez simul a romantika, az egyén hatalma a szolgálatában dolgozó gépek hatalmával mérhető. A továbbárguldozó kóbor szelet, a bőmbőlő vizesést, a verőfényt szénben konzerválva és közvetlen módon, az elektromos hullámokat, hőtalmunkat szolgáló zárt utakra kényszerítjük. Ezt kívánja az egyének és államok kegyetlen versenye. A létért való küzdelem érzete a gyermeket is eléri, ösztönzi, sarkalja; érzi, hogy rövid az idő és nagyon sokat kell magába szívnia, hogy a horizontján belül misztikum és értelmetlenség ne maradjon. A piciny gyermek kis ősember módjára a primitív népek lelki világával éldegél és fokozatosan jut el a magasabbrendű kulturák körébe. A természet szinte a történelmi szelvényt adja fonálul, hogy

ennek szilárdításával kerüljön az élre a modern ember, hogy értse, törekedjen érteni a dolgok származását. Míg a történelmi út vezet az élre, az energiák korának megértéséig, addig a földrajzi látás adja meg az értelmes betekintést a horizontba. A történet szintén horizontok képe az emberiség nagy útján; jól tudjuk, a mienk sem az utolsó. A horizontom gyújtópontjában van a hazám. E három tudomány, a történet, a földrajz, a magyar nyelv és kultúra az átfogó erők az ismeretek tömkelegében. A humanizmus is a történet egy szintje, így felfogva ma is értékes példa és nevelőerő, elveszti azonban erejét, a humanizmus szó frázissá lesz, ha a latin szavak magoltatásában éli ki magát.

A gyermek gyors fejlődése gyors környezetváltozást von maga után. Mindig újabb és újabb dolgok kerülnek elé, melyeknek a mélyére akar hatolni, A gyermekben szörnyű kíváncsiságok ágaskodnak. Itt kell a nevelőnek ügyesen megfogni a dolgot, itt kell képzett és intelligens választ adni, talpraesett megvilágításokat nyújtani, melyek a gondolkodás és tevékenység továbbfűzésére készítetnek. Nagy legyen a tudása, nagy legyen a lelke annak, aki ma a tevékeny és energikusan nyugtalan gyermeket, ezt a nagy nemzeti kincset, nem letöri, szárnyaszegetten ölba zárja, hanem lendíti, arcát a napfényes azúrkék ég felé irányítja. A környezetet a gyermek jól kifürkészett egyénisége szerint kell nyujtanunk és gondoskodnunk kell annak bizonyos forgás szerint való *változtatásáról*. Ha a környezet nem megfelelő, a fiatal emberke számára, *maga teremt magának környezetet*. Ez nem szükségszerűen rossz, csak egy forrása az esetleges rossznak. Igen sokszor találkozunk otthonkerülő ifjúval, kiben nagy tetterők oroszlámkarmai mutatkoznak. Kutatva a dolgot, arra jövünk rá, hogy az illető otthona nem lehet a tetterők mutatkozásának a színhelye, mert például nem szabad semmihez sem nyúlnia, tele van a ház törékeny felkiáltójelekkel és díszbútorokkal. Udvar, kert, vagy nincs, vagy dísz, melybe páva, de nem gyerek való. Sokszor ezen felül, tilos a pajtásnak átlépni a küszöböt, vagy csak a Frédi jöhet, a hízelkedő, »Pincsi«, kit csak a nagymama kedvel és kávéztat. Mindezek tetejébe a gyereket mindenki nevelni akarja, jó tanácsok és aranymondások kísérik lépteit, állandó vigyázó szemek, utasító szavak csapnak le rá. A kiszolgáltatottság, a minoritás érzete taszító erőként lép fel, a fiú szabad légkört keres, más környezetet teremt magának. Az ilyen otthon nem gyerek-centrikus. Ez a hiba! Sokan még ma sem értik a gyerek játékosztónét. A játék a gyereknél előkészület az életre. Egyelőre megjátssza azt, hogy fog küzdeni, győzni; megjátssza azt a foglalkozást, amit követni szeretne, megjátssza könyveinek, olvasmányainak tartalmát. Képzetele szerint, amit játszik, nagy és fontos élmény. Hisz az élmény való erejében. Így a játék nagy lelki sport, mely nem a gyerekes egyszerű világban, hanem egy ellenséges hatalmakkal megszállott, képzelt

környezetben zajlik le, hol a tárgyak és személyek magasabb rendeltetésűek, mint azt a felnőttek realitása látja. A játék segít ahhoz, hogy a diákszellem ereje nagyobbat képzeljen a valónál és így a szellem előrerugaszkodása az egyéni természet és test lendületes erőfeszítését vonja maga után. Aki jól játszott és diadalmasan játszott, az a hivatásában is diadalmasan és derűsen fog helyt állni. A játék tehát a tetterőre nevelésben legalább akkora szereppel bír, mint a kemény munka.

Még egy igen fontos dolgot szeretnék mondani, mely igen gyakran a legtevékenyebb szellemű gyermekekénél is mutatkozik. Ez az iskola iránti leplezetlen ellenszenv. Az ellenszenvet felkeltő és napirenden tartó okok közt vezető helyen áll a »drukkolás«. A drukkolás feltételezi egyfelől azt, hogy a diák kötelességét nem teljesíti és fél a következményektől, másfelől, amikor a jó tanuló is drukkol, a tanári szeszélynek való kiszolgáltatottság érzeteként lép fel. Tehát valahol, vagy mindkét helyen hiba van. Ha követelmények teljesíthetők, nincs drukkolás. A tapasztalat azt mutatja, hogy a drukk nagyobb a lelkiismeretes tanulóknál, mert ezek féltik színvonalukat és jóhíruket, lélekben is inkább fájna nekik a tehetetlenségük jegyekben való leszögezése. Minél nagyobb a tetterő a diákban, annál fájdalmasabb sebet üt a rossz jegy által való tehetetlenné nyilvánítás. A drukk a legjobbak idegeit örli meg. Valóságos lelki összeroppanásokra vezet. Mélységes károkat okoz a fejlődő szervezetben, a neuraszténia melegágya, már pedig a neuraszténia kiinduló pontja az ifjúkor tragédiáinak. Nagy tévedés a drukkot a tevékenység rugójaként felfogni. Óriási baj az, ha a diák félelemből és nem a tárgy iránti vonzalomból tanul. A fogcsikorgatva végzett munkában sincsen köszönet. Így rabszolgatartóvá súlyed a nevelő, kinek szíve vérével és melegével kellene átfűteni a tanulás légkörét. Ne mondja senki nekem azt, hogy a gyermekben nem lehet felkelteni az ismeretbővítés, az egymást követő evidenciák értelmi tiszta gyönyörét, mert bátran állíthatom, hogy diákjaim nem drukkolnak. Az idegrendszer gyöngítésének kára nem arányos a kedvetlenül tanult, tehát igen mulékony szintelen szürkeséggel kísért ismeretekkel. Az idegrendszer biztonsága alapja az állam biztonságának. Ez pedig mindenek fölött áll. A haza ellen vét az, ki az erkölcsi önbizalom légkörét szolgálai drukkolatással semmisíti meg. Szigor kell, állandó, következetes elbírálási elv, de a kiáradó szeretet és megértés kössön aranyhidat a katedra és a lurkók padjai közt. A haza kitartó, erős, lélek nevelését várja, ki ha fegyvert emel, idegeinek biztonságával eredményessé teszi az ön- és a haza védelmét, kit pergőtűzek üvöltő sátánai nem roppantanak össze. A tetterős nemzedék elsősorban a honvédelemben kell; ma nem állhatunk meg a szelíd és szentimentális nevelési eszménynél, mert ez az eljövendő háborúban elpusztul és vele pusztulhat a haza is. Nemes, lovagias, de acélos ideál kell, ki önmagával szemben szigorú,

de másokkal szemben gyengéd, ki azonban ha kell, az *első* halálos szúrást és az *első* pergőtűzet is meg tudja indítani.

A gyermek lelke jó, várja a nevelő kezét, mely dús tartalmát művészi kifejezésre emeli. A művészi kifejezés készsége lázas közeledés az elérhetetlenül szép és kimeríthetetlenül gazdag ideál felé. A képesség érzetére kell a nevelésünket alapozni, mert a tehetetlenség szüntelen éreztetése fájdalmas, lesújtó, — öl. Ne legyünk fukarok az elismerésben. Ma még túlnyomóan a büntetések konferenciáznak, mintha bizony bűnügyi környezet lenne az iskola. Feledtessük a rosszat és foglaljunk le minden percet a jóra. Legyen a jó második természetévé, úgy, mint a kulturembnél a fogmosás már második természetévé nevelődött. Szívesen és annyiszor tegyen jót és tevékenykedjen, hogy jótett és tevékenység nélkül este le se tudjon nyugodtlélekkel feküdni a nebuló. Az ifjú, ki nem szorul a hízelkedésre és a drukkolási szerencsejátékokra, a testi-lelki erőfelesleg, a tetterő és az önérték, mély, tartalmas eleganciáját sugározza.

Szabó Pál Zoltán dr.

A történettanítás anyagának kiválasztása

I. A történetdidaktika központi problémája a tanítás anyagának kiválasztása, ami hasonlíthatatlanul nagyobb horderejű, és nehezebben megoldható probléma, mint bármely más tantárgy anyagának kiszemelése. Ennek oka a történettudomány sajátos szerkezetében, a történelmi fogalomalkotásnak a tapasztalati tudományoktól elütő sajátosságában, és speciális tanítási célkitűzéseiben keresendő.

A történettudomány ma egészen más, mint a világháborút megelőző félszázadban volt. A XIX. század pozitívista történetírása az objektívizmus jelszavát írta zászlajára, s az adatgyűjtést, a részletek kutatását, a szakterületek (politikai-, gazdasági-, alkotmány-, pénz-, egyházi-, őstörténet stb.) elszigetelt vizsgálatát tekintette feladatának, minnek következtében, az egységes egészre való tekintet elveszett. Amint a fényképész a valóságot a lemezre vetíti, ugyanolyan pontossággal gondolták a történeti kutatás tárgyát rekonstruálni. Ezzel szemben a mai történetírás felfogásban és anyagkiválasztásban magunkra vonatkoztatott életet, sorsunkat megvilágító, jövőnket irányító munkát jelent, vagyis az anyagnak szubjektív nézőpontból történő kiszemelését. A mai történetíró az adathalmazt gondosan megrostálja s csak azt használja fel, ami céljainak megfelel s ami a szintetikus lényegábrázoláshoz különös jelentőséggel bír.